

Валерый ВАРАНЕЦКІ:

— Валерый Іосіфавіч, што, на ваш погляд, зараз адбываецца з беларускім грамадствам?

— Каб адказаць на гэта пытанне, неабходна зазірнуць у гісторыю. Усе гады незалежнасці нашай краіны ішоў недзе падспудны, недзе яўны працэс асэнсавання народам сябе, сваіх каранёў, вытокаў. Хто мы, адкуль наш род? Без гэтага немагчыма вызначыць свой шлях развіцця. Любому народу для гэтага патрабуецца час.

Беларусы апошнія стагоддзі былі пазбаўлены сваёй дзяржаўнасці, але мелі ўсе падставы на яе прэтэндаваць. Нашы продкі пакінулі нам вялікую спадчыну, мы па праве можам ёй ганарыцца. Гэта веліч Полацкага, Турава-Пінскага, Наваградскага княстваў... На нашых землях былі напісаны першыя летапісы, прысвечаныя гісторыі ўсходніх славян і нашай старажытнай літоўска-рускай дзяржавы, першыя рукапісныя Евангеллі — Тураўскае, Полацкае... Нельга не прыгадаць тут асветніцкую ролю Ефрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага, Яна Гусоўскага, Сімяона Полацкага і іншых беларускіх гуманістаў, якія ўнеслі бяспечны ўклад у развіццё беларускай культуры і еўрапейскай цывілізацыі ўвогуле. Нашы продкі змаглі аб'яднацца і стварыць у Сярэднявеччы адну з самых магутных дзяржаў Усходняй Еўропы — Вялікае Княства Літоўскае, якое паспяхова абараняла свае інтарэсы ў барацьбе і з мангола-татарами, і з тэўтонцамі, і са шведамі, і з маскавітамі...

Народ наш здабыў у Сярэднявеччы сапраўдную славу і веліч. Мы не так даўно святкавалі 500-годдзе Бібліі Франциска Скарыны. Друкаванае Свяшчэннае Пісанне на нашых землях з'явілася намнога раней, чым ва ўсіх нашых суседзяў, нават раней, чым у французаў ці англічан.

Гэта гаворыць пра тое, што беларускі народ мае вялізны патэнцыял. І не толькі ў гуманітарнай сферы. Можна згадаць выдатнага вучонага ў галіне артылерыі Казіміра Семановіча, працы якога сталі падмуркам для работ Цыялкоўскага і іншых еўрапейскіх вучоных.

На жаль, так склалася, што наша дзяржаўнасць на нейкім этапе яе развіцця аслабела. Гэта стала вынікам і ўнутраных памылак, і негатыўных знешніх уплываў, і войнаў, якія нам прыйшліся бесперапынна весці з нашымі суседзямі, абараняючы сваю Бацькаўшчыну. У выніку мы аказаліся ў складзе Рэчы Паспалітай, дзе з цягам часу набыў моц працэс паланізацыі нашай эліты, з афіцыйнага ўжытку была выцеснена беларуская мова, адбыўся ўціск усходняй галіны хрысціянства — праваслаўя... Наша эліта, урэшце адмовіўшыся ад спадчыны продкаў, па сутнасці, здрадзіла свайму народу і аддала перавагу служэнню іншай дзяржаве.

Падобнае, толькі ў адваротным напрамку, паўтарылася, калі мы сталі часткай Расійскай імперыі. Многія нашы выдатныя дзеячы пераехалі ў Санкт-Пецярбург, Маскву і служылі ўжо Расійскай імперыі, а народ застаўся сам па сабе. Таму, калі ў нашых суседзяў пачалі дзейнічаць нацыянальныя рухі, якія прывялі іх пасля развалу Расійскай імперыі да стварэння нацыянальных дзяр-

«МЫ МУСІМ БЫЦЬ МОЦНЫЯ»

Размова з дэпутатам беларускага парламента пра выклікі часу і неабходнасць умацавання нацыянальнага імунітэту

жаў, беларусы запазніліся: мы былі аслабленыя, адарваныя ад сваіх каранёў... Гэтым, на мой погляд, у значнай ступені тлумачыцца тое, што нашы продкі не здолелі умацаваць і абараніць сваю нацыянальную дзяржаву, абвешчаную ў 1918 годзе. Безумоўна, гэта не магло не паўплываць і на тое, як і ў якім стане мы апынуліся ў складзе СССР, што з намі адбывалася там і з чым мы сустрэлі 90-я гады мінулага стагоддзя, калі адбыўся распад Саюза.

Стварыўшы сваю ўласную дзяржаву, беларускі народ (і ў першую чаргу наша моладзь) пачаў актыўна цікавіцца сваёй гісторыяй, культурай, шукаць адказы на пытанні: «Хто мы? Адкуль?» На нашых вачах адбываецца працэс вяртання да сябе, да сваіх каранёў, набывае сваё завяршэнне працэс кансалідацыі беларускай нацыі. А любая нацыя дакладна разумее, у якім доме і па якіх правілах жадае жыць, які парадак усталяваць, якія адносіны з суседзямі выбудоваць...

Моладзь зыходзіць з таго, што ёй жыць у сваім родным беларускім доме. І ў яе ёсць сваё ўяўленне пра тое, які ён мусіць быць, каб у ім было камфортна жыць і працаваць, рэалізуючы тыя таленты, што дадзены нам ад Бога. Думаю, гэта — галоўнае. Людзі хочуць будаваць такі парадок, у якім ім будзе вольна і ўтульна, дзе яны змогуць сябе максімальна рэалізаваць у інтарэсах сваёй сям'і і свайго народа. Гэта няпросты працэс. Нехта ў гэтым асэнсаванні рушыў наперад, нехта затрымаўся... У розных людзей — рознае разуменне рэчаіснасці. Адкуль маецца пэўнае непаразуменне. Адны хочуць застацца ў той сістэме, да якой прывыклі, іншыя, і ў першую чаргу моладзь, хочуць пабудаваць новае, жадаюць перамен.

Дзяржава мусіла своечасова адчуць гэтыя кардынальныя змены ў свядомасці беларускага грамадства і адекватна адраагаваць на іх. Але з нейкіх прычын гэтага не адбылося. Сітуацыю абвастралі эпідэмія каранавіруса і палітычныя кампаніі, у якія ўвайшло наша грамадства. Я маю на ўвазе парламенцкія і прэзідэнцкія выбары. У выніку маем тое, што маем.

Але вельмі важна, каб мы выйшлі з гэтых выпрабаванняў больш моцнымі, адзінымі, кансалідаванымі, з асэнсаваннем сваіх нацыянальных інтарэсаў. І калі здолеем гэта зрабіць, то, упэўнены, наша краіна і наш народ набудуць новае, магутнае дыханне, і мы зможам яшчэ здзівіць свет многімі навацямі, якія будуць звязаныя і з арганізацыйнай грамадскай жыццям, і з дзяржаўным будаўніцтвам, і з эканомікай, адукацыяй, навукай, культурай, сацыяльнай сферай...

Упэўнены, што мы, па меншай меры нашы дзеці, моладзь, — пакаленне, якое сёння найбольш актыўнае, — зможам стварыць канкурэнтаздольную краіну з лепшымі ўмовамі для жыцця, чым у нашых суседзяў. Наш народ, і ў першую чаргу наша моладзь, вельмі крэатыўны, творчы, патрыятычны, мы любім сваю зямлю і сваю краіну, як нам і завяшчалі нашы дзяды і прадзеды. Яны глядзяць на нас з нябёсаў і падтрымліваюць нас. Таму, думаю, усё ў выніку будзе добра. Але для гэтага патрэбны час.

— Якія на гэтым шляху галоўныя пагрозы?

— Ёсць унутраныя і знешнія пагрозы. Перш за ўсё, мы павінны і галавой, і сэрцам зразумець, што якіх бы поглядаў ні прытрымліваліся, да якіх бы палітычных плыняў не адно-

сіліся, мы жывём у адной сям'і, у адным доме. Нам жыць у гэтым доме і ўладкоўваць яго. Таму я заўсёды адчувальна рэагую, калі сутыкаюся з канфрантацыйнай рыторыкай сярод нас, беларусаў. На жаль, яна сыходзіць з розных бакоў, але горш за ўсё, калі такая рыторыка гучыць з боку прадстаўнікоў улады, нашых ідэолагаў ці праўладных экспертаў. Бо ўлада на тое і ўлада, каб весці за сабой і падаваць прыклад.

У нас сёння, на жаль (гэта характэрна не толькі для нашага грамадства), вельмі шмат людзей думаюць катэгорыямі кшталту: «Вы за белых альбо за чырвоных?» І патрабуюць на складаныя пытанні простых адказаў: «так» або «не». І ніяк інакш! Гэта памылка. Так не бывае. Жыццё нашмат больш складанае і разнастайнае. Яно не бела-чорнае, яно мае ўсе колеры вясёлкі, як мінімум. І трэба цягнуць ставіцца да самых розных яго працяў. Уладзе і грамадству важна зразумець усю складанасць працэсаў, якія адбываюцца, асэнсавачь сябе, высіці ад супрацьстаяння, знайсці магчымасці для пошуку згоды, для дыялогу, для ўмацавання ўзаемаразумення. Зрэшты, для пакаяння і даравання. Тады мы выйдзем з гэтых выпрабаванняў нашмат больш моцнымі, чым былі да гэтага, альбо ёсць зараз. І гэта будзе залогам нашага паспяховага развіцця ў будучыні.

Другі вельмі важны для мяне як дыпламата аспект — міжнародны. Мы штодня сутыкаемся з правамі нацыянальных інтарэсаў іншых дзяржаў. Нехта іх прасоўвае па ўсім свеце, нехта — у рэгіянальным разрэзе, і гэта зразумела, бо свет узаемазвязаны.

Вядома, тое, што адбываецца ў Беларусі, не можа не хваляваць у першую чаргу нашых суседзяў. Гісторыя мае ўласціваць паўтарацца, і ў ёй можна знайсці адказы на многія пытанні, звязаныя ў тым ліку і са знешнепалітычнай дзейнасцю. У Сярэднявекі наша старажытная дзяржава ВКЛ аказвала істотны ўплыў на ўсе краіны рэгіёна, наша роля была значная, упэўнены, што яна такой і будзе, гэта непазбежна. Калі нехта глядзіць на беларусаў па-блажліва альбо зверху ўніз — робіць памылку. У нашага народа, нашай дзяржавы ёсць свае нацыянальныя інтарэсы і, як паказвае наша гісторыя, мы ўмеём і здольныя іх абараніць. Дастаткова ўспомніць вялікія перамогі нашых продкаў пад Сінімі Водамі, Грунвальдам, Кірхгольмам, Оршай... Але трэба зразумець галоўнае — мы хочам жыць з усімі ў міры і сяброўстве, супрацоўнічаць, і каб нам не перашкаджалі будаваць свой дом, умацоўваць яго, рабіць лепшым.

Мы гатовыя канкураваць на міжнароднай арэне. Але зыходзім з таго, што, як мінімум, пры гэтым трэба паважаць і ўлічваць інтарэсы адзін аднаго, тым больш, калі гэта суседзі.

Зразумела, што міжнароднае жыццё нашмат больш складанае. Закон фарміравання знешняй палітыкі мае на ўвазе, што кожная дзяржава імкнецца ўмацаваць свае пазіцыі ў свеце і прасунуць уласныя інтарэсы, і там, дзе яна ў стане прасунуцца, яна прасоўваецца. Так уладкавана жыццё. І трэба зразумець, што наша слабасць адразу ж будзе выкарыстаная суседзямі, каб вырашыць свае пытанні, рэалізаваць свае нацыянальныя інтарэсы ў рэгіёне за наш кошт. Таму мы павінны быць моцнымі.

Тое, што сёння адбываецца адносна Беларусі, — адлюстраванне

геапалітычнай барацьбы, якая абвастралася вакол нашай краіны. Некаторыя нашы суседзі і геапалітычныя гульцы хацелі б выкарыстаць бягучы перыяд нестабільнасці ў нас у сваіх інтарэсах. І з гэтай мэтай яны падштурхоўваюць нас да тых рашэнняў, якія нас аслабляюць і аблягчаюць ім магчымасць прасоўваць свае інтарэсы ў нашай краіне. Такая суровая праўда жыцця. Гэта стварае пэўную пагрозу для Беларусі, для захавання нашага суверэнітэту. Таму нам сёння, і гэта адзін з самых сур'ёзных выклікаў, трэба выказаць сваю аднадуш, разуменне таго, што адбываецца вакол нас, і, зыходзячы з гэтага, абараніць свае суверэнітэт і нацыянальныя інтарэсы.

— Валерый Іосіфавіч, якая тут роля парламента — наколькі дзейсна ён можа абараніць суверэнітэт Беларусі?

— Якраз парламент і можа быць такім стабілізатарам, які будзе збяспечваць неабходны баланс у грамадстве і яго кансалідацыю. Любая дзяржава імкнецца мець моцную эліту, але гэта эліта мусіць быць патрыятычная. Каму як не парламенту стаць той пляцоўкай, на якой эліты, у першую чаргу, палітычныя, вядуць дыялог, дыскусію адносна развіцця сваёй краіны. Але для гэтага парламент павінен быць моцны.

Я часта праводжу паралелі паміж сям'ёй і грамадствам, бо насамрэч, гэта проста розныя ўзроўні арганізацыі. Сям'я — ячэйка грамадства, і варта разглядаць клетку, каб зразумець, што адбываецца з арганізмам. У добрай сям'і заўсёды ідзе нармальны, узаемапаважлівы дыялог, абмен думкамі, выпрацоўка агульных рашэнняў, але ёсць і гаспадар, старэйшы, хто бярэ на сябе адказнасць за сям'ю. У гэтым бачу адказы на пытанні, якія звязаныя з уладкаваннем нашай дзяржавы і нашага грамадства.

Сёння мы павінны вельмі сур'ёзна падумаць над узмацненнем ролі, вагі і значэння парламента, але гэта не ўсё. Калі ў парламенце прысутнічаюць людзі з самымі рознымі поглядамі, падыходамі і разуменнем без апоры на свае каранёвыя, спаконвечныя, якарныя, калі хочаце, каштоўнасці, калі ў аснове не будзе разумення, што мы — нацыя, мы — беларусы, што гэта наша зямля, нам яе завяшчалі нашы дзяды і прадзеды і тут будучы жыць нашы дзеці і ўнукі, без моцнага нацыянальнага імунітэту мы не зможам ні збяспечыць стварэнне эфектыўна дзеючага заканадаўчага і прадстаўнічага інстытута нашай дзяржавы, ні гарантаваць стабільнасць, бяспеку і ўпэўненае дынамічнае развіццё краіны. Без гэтай апоры, без нацыянальнага імунітэту і патрыятызму парламент, па якой бы сістэме ні ішло яго фарміраванне, змогуць, выбачайце за гэта слова, «дзярбаніць» усе, хто захоча, у тым ліку і знешнія праціўнікі, у сваіх асобных мэтах. А інтарэс у парламента мусіць быць адзін — дабрабыт свайго народа і магутнасць сваёй дзяржавы.

Таму нам так неабходна нацыянальная кансалідацыя грамадства. Гэта тое, чым мы павінны займацца. Не ведаю, колькі ў нас яшчэ ёсць часу, але веру, што справімся з гэтай задачай, інакш не было б у Бога такога праекта, які звязаны з адраджэннем народа, культуры і дзяржавы пад назвай Рэспубліка Беларусь. Суверэнная незалежная Беларусь вельмі патрэбная і еўрапейскай цывілізацыі, і еўрапейскай. Магчыма, без вольнай і моцнай Беларусі задума Божая ў гэтай частцы свету не можа быць рэалізаваная.

Вольга МЯДЗВЕДЗЕВА.

«Крэда газеты на станоўчае, гуманітарнае развіццё, фарміраванне сумленных адносін паміж людзьмі — правільнае»

Аляксандр ЛАКОТКА, дырэктар Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі: «Ужо даўно склаліся добрыя традыцыі супрацоўніцтва са «Звяздой».

Першае, вельмі важна тое, што матэрыялы ў газеце публікуюцца на прыгожай беларускай мове. Па-другое, значная частка з іх прысвечана пытаням беларускай культуры, то-бок той сферы, з якой наш цэнтр працуе. Адметна, што ў газеце знаходзяць адлюстраванне памятных дат з беларускай гісторыі — падзеі, юбілей з дня нараджэння мастакоў, пісьменнікаў, дзеячаў культуры. Пастаянна друкуюцца ў «Звяздзе» паведамленні пра нашы канферэнцыі, перыядычныя ладзятца круглыя сталы, прысвечаныя пытанням гісторыі, культуры, мастацтва з удзелам супрацоўнікаў НАН. Карэспандэнты выдання наведваюць наш цэнтр, музей старажытна-беларускай культуры, працуюць з нашымі фалькларыстамі, этнографамі. Крэда газеты на станоўчае, гуманітарнае развіццё, фарміраванне сумленных адносін паміж людзьмі — правільнае.

Перыядычна ёсць матэрыялы, дыскусіі на старонках выдання, прысвечаныя захаванню гісторыка-культурнай спадчыны, нематэрыяльнай, духоўнай культуры. У нашым цэнтры ёсць значныя праекты, пра якія варта было б расказаць чытачам. Напрыклад, з 2016 года з'явілася традыцыя праводзіць хоць бы раз на год буйны міжнародны навукова-культурны мерапрыемства. Так прайшлі, напрыклад, Міжнародны кангрэс, прысвечаны беларускаму народнаму касцюму, з вялікім прадстаўніцтвам замежных навукоўцаў, Міжнародны форум беларускай казкі, сёлета ў анлайн-фармаце правялі другі Міжнародны кангрэс беларускай культуры. На ім было прадстаўлена больш за 200 дакладаў з розных краін, выдадзены зборнік. А ў кастрычніку падвядзём вынікі рэспубліканскага конкурсу на найлепшы адвольны твор на беларускай мове.